

Цього разу мова йтиме про великого патріота, активного діяча «Просвіти» Жидачівського повіту в 1937-1938 роках, талановитого письменника, перекладача, літературознавця – Богдана Осиповича Мельника.

Б. Мельник народився 28 січня 1914 року на Тернопільщині у селі Велика Плавуча Козівського району в родині заможного селянина-дяка. Сім'я виховувала п'ятеро дітей. Найстаршим був брат Мирослав, наступними дітьми були Богдан та три сестри: Галя, Маруся, Нуся, які були значно молодшими за хлопців. У дитинстві Богдан із Мирославом пасли худобу в господарстві батька.

Після Першої світової війни батько прийняв рішення дати синам освіту, оскільки сам був грамотним. Спершу хлопців учили різні випадкові «інспектори», згодом протягом року вони навчались в народній школі в своєму селі. Батько був крутого норову, тому дітям часто перепадало «на горіхи», коли ввечері при перевірці ним дитячих знань вони допускались якоїсь помилки.

У 1923 р. Богдан разом з Мирославом, склавши вступні іспити «на дуже добре», вступили до Тернопільської державної гімназії з українською мовою викладу. Через рік Мирослав покинув гімназію. Науку продовжив сам Богдан.

Згодом батькове господарство підупало. Батько зайшов у борги і у 1928 році заявив синові, що не має можливості оплачувати його навчання, незважаючи на те, що Богдан кожні канікули працював, заробляючи собі на книжки та на проїзд до Тернополя. Хлопцеві самому довелося якось «викручуватись» з оплатою науки. В цих зусиллях таємно допомагала йому мама, хоча сама потерпала від крутого норову чоловіка.

1928-1929 рр. були напруженими роками на Західній Україні. Польський уряд здійснював політику нищення всього українського. Польські шовіністи перешкоджали розвитку української культури. Було прийнято закон, який забороняв українські школи. Українським студентам заборонявся вступ до університетів, щоб позбавити український народ інтелектуальної еліти. Греко-католицькі та православні церкви переобладнувались на польські костели, частину церков було збудовано і зрівняно з землею. Поліція вривалась до парафіяльних канцелярій і, виявивши метрики українців із прізвищами на «ський», змушувала їх «повертатися» до «мацежи». Таким чином

збільшувався польський елемент в Галичині.

У відповідь на це ОУН (Організація Українських Націоналістів) чинила жорсткий опір такій політиці, навіть шляхом підпалів польських фільварків. Тоді окупант почав ганебну пацифікацію, метою якої було тероризувати українців.

15 вересня 1930 р. в селі Курівці, де на той час мешкав Богдан, хтось підпалив польський фільварок. Наступного дня арештували Богдана та ще кількох невинних хлопців, яких поліція запідозрила у зв'язках з ОУН. Шляхом звірячих тортур поліцаї вибивали з юнаків зізнання. Тоді вперше Богдан дізнався, що таке польська поліція і її «методи» роботи. 2 лютого 1931 р., після піврічних поневірянь по тюремних камерах, зусиллями українських патріотичних адвокатів та стійкості підсудних, тернопільським судом був винесений хлопцям оправдальний вирок. У вересні цього ж року Богдан продовжив навчання у Рогатинській приватній гімназії, але, не маючи коштів на оплату науки, вимушений був покинути гімназію.

Повернення в батьківську хату було нерадісним через нестатки та батьківський важкий характер. Довелось шукати праці поза господарством батьків.

У 1934-1935 рр. Б. Мельник вивчав музику та диригентуру, що в подальшому житті йому дуже пригодилося. В цей період він самотужки вивчав і твори Дмитра Донцова.

Працюючи на різних роботах, хлопець вів одночасно активну громадську діяльність, що спричинило наступний арешт. Адже за ним поліція вже пильно стежила. Вийшовши на волю, Богдан знову почав пошуки роботи. І доля його закинула у с. Вовче за 10 км від Турки. Там він працював книговодом у кооперативі та одночасно був організатором роботи в «Просвіті».

22 січня 1937 р., коли «Просвіта» с. Вовче давала урочистий концерт з нагоди річниці незалежності Української держави, організований п. Мельником, його знову арештували. Свято було зірване. Після допиту Богдана відпустили з умовою, що він назавжди покине село. Виходу не було. Треба було їхати. Дороги пошуків роботи завели хлопця в театр Р.Войтовича на посаду скрипаля оркестру. Потім була праця в театрі Яреми Стадника. Жандармське переслідування гнало хлопця світом. Опинившись в черговий раз без

роботи, у березні 1937 р. Б.Мельник прочитав випадково в газеті «Новий час» об'яву про те, що «Просвіта» Жидачівського повіту потребує секретаря філії. На цю посаду було кілька кандидатів, але вибір упав саме на Богдана. «Я розпочав свою працю з великим захопленням. Просвітянську працю я знав і її дуже любив. Ентузіазму мені додавала свідомість, що роблю благородне діло, виховую і вирізьблюю характери українців-патріотів. Свідомих українців. Це була головна місія «Просвіти». (Мемуарний твір Б. О. Мельника «Проти течії»).

З 1937 по 1938 рік п. Богдан керував з великим успіхом канцелярією повітової «Просвіти». В його обов'язки входила канцелярська праця, інспекція читальень Жидачівщини та нагляд за їх діяльністю, одержання дозволів на імпрези в читальнях, організація культурних заходів у Жидачеві. Маючи артистичні та літературні таланти, разом з Остапом Климковичем п. Богдан вів аматорський гурток, що діяв при «Просвіті».

«24 липня 1938 р. в Народному домі «Просвіта» ставила концерт в честь Лесі Українки. Б. Мельник мав гарне вступне слово», – писала у своєму щоденнику п. Надія Юрків-Грушко.

Оскільки п. Богдан проводив активну просвітницьку роботу серед населення повіту, то перебував під постійним наглядом поліції. Зрозуміло, що така його позиція не схвалювалась. 28 липня 1938 р. о 5 годині ранку його знову арештували, бо в околиці Жидачева знайшли націоналістичні листівки. Це була помста влади за його погляди. У вересні завдяки добрим показам свідків та грамотному (безкоштовному) захисту д-ра адвоката М. Юрківа п. Мельник вийшов з тюрми.

27 березня 1939 р. Богдан знову був арештований, та, завдячуючи переконливим клопотанням д-ра М. Юркова, який користувався високим авторитетом у цілому повіті, хлопець наступного дня вийшов з під арешту.

23 квітня 1939 р. в Народному домі «Просвіта» давала Шевченківський концерт. На концерті був присутній поліцай, та попри те Богдан Мельник виступив з блискучим рефератом та декламував твори великого Кобзаря.

Зрозуміло, що влада «зреагувала» на цю подію, і 29 липня 1939 р. п. Мельник, Кобилецький, Я. Салдан, Твердохліб, Сливка були арештовані та наступного дня

вивезені до стрийської тюрми.

6 серпня 1939 р. в Народному домі аматори Жидачева дали виставу «Перелесник», постановкою якої ще до арешту з великим ентузіазмом займався п. Богдан. Роль головного героя Перелесника замість арештованого Богдана Мельника зіграв Євген Климкович.

17 вересня 1939 р. Стрий бомбардували. В'язні стрийської тюрми, скориставшись заворушенням, вибрались на волю. Серед них був п. Мельник. Він повернувся до Жидачева.

21 вересня 1939 р. у Жидачів вступила Червона армія. «Жалюгідна збиранина з худими обличчями і запалими очима». (Б. О. Мельник «Проти течії»). І Богдан вирішив тікати на Захід. Спочатку був табір для переселенців у Кракові, потім учительська праця на Підляшші.

Вночі 10 лютого 1940 р. були вивезені в Сибір батьки п. Мельника та дві молодші сестри - Маруся та Нуся, про що Богдан дізнався з листа брата Мирослава, а 8 жовтня 1941 р. померла мати. Наступним важким випробуванням долі була загибель у лавах УПА улюбленого брата Мирослава.

Згодом Б. Мельник ще повернувся до Жидачева в сподіванні застати той гостинний Жидачів, який так сердечно зустрів його в березні 1937 року в особах д-ра Михайла Юркова та проф. Теофіля Скаленого, і до липня 1944 р. пропрацював на посаді завідуючого відділом Союзу кооператив, та надії його не справдилися...

У другій половині липня Б. Мельник покинув Жидачів і виїхав до Німеччини, там оселився в таборі для переміщених осіб. В цей час досконало вивчив англійську мову в школі для перекладачів в м. Регенсбург. Потім три роки пропрацював у сільському господарстві в Англії. Тут 12 серпня 1950 р. п. Мельник одружився з дочкою знімченого чеха Єлизаветою Черни. Пошуки кращої долі завели п. Богдана у Канаду. Тут сім'я оселилася на постійно. Щоб утримати сім'ю, Богдан Осипович брався до різної роботи. 2 квітня 1953 р. народився син Роман.

У вільний від роботи час п. Мельник вів активну громадську роботу, пропагуючи на теренах Канади українську мову та культуру, почав займатися перекладом. Він переклав на англійську мову такі поеми Франка як «Перехресні стежки», «Основи суспільности», «Панські жарти», «Біблійне сотворення світу у світлі науки», «Страшний суд», «Іван Вишенський», «П'яниця», «Лис Микита», «Мойсей», «Дон Кіхот». Дуже вдалим є переклад поеми-казки І.Франка «Лис Микита» у віршованій та прозовій версіях.

Христина Винар у міжнародному журналі для дослідів над літературою для дітей «ФЕДРУС» писала: «Мабуть, найважливішим англійським перекладом української книжки для дітей за довгі роки є «Лис Микита». Той знаменитий твір Івана Франка, що являється знаменитою лектурою для дітей усіх часів і який Міжнародна бібліотека для молоді в Мюнхені оцінює як найкращу з найкращих книжок для дітей, переклав Богдан Мельник. Оце перший раз це видання робить пригоди лиса-жартуна доступними американським і канадським читачам».

«Перекладач Богдан Мельник дав чарівну, веселу прозову версію твору, яка дорівнює оригіналові, не загублюючи нічого з нього», – писала Ірене Уокер, учителька, в газеті «Виг-Стендард». І подібних відгуків було чимало...

Вперше переклад «Енеїди» І. Котляревського англійською був зроблений саме п. Богданом Мельником. Крім того, він перекладав твори українських авторів і німецькою мовою. П. Богдан переклав на німецьку «Лиса Микиту» (прозою), вірші Наталки Забіли «Слово про Ігорів похід» (віршем) та її казку «Чарівна хустина» (віршем).

З англійської на українську п. Мельник переклав працю А. Демчина «Зі сходу на захід» (спогади з німецької неволі), працю У. Ранке-Гайнеманн «Відкинути дів'яцькі речі» (студії евангелій). Б. Мельник також надрукував кількома примірниками машинописного варіанту переклад українською твору вченого фізика й біолога Дж. Броновскі під заголовком «Похід людини вгору». (J. Bronowski, The Ascent of Man, British Broadcasting Corporation, 1976). У такий самий спосіб, друком машинописного тексту, пан Мельник у 1999 році видає працю Давид А. Яллопав, «В ім'я Боже», квітень 1984 р.

Частину своїх перекладів п. Богдан видав власним коштом. На жаль, не всі з перекладів

пана Мельника були надруковані. Його перу належить також автобіографічна повість «Проти течії» (Bohdan Melnyk. Against the Stream – A Life Story. – Toronto. – 1989). Б. Мельник, 1972 р.

Богдан Осипович щиро вболівав за те, що українська література мало відома в світі. Він у своїй статті «Даймо світові українську книжку!» пише: «У нас нещодавно українська діаспора, дякуючи спонсорству Петра Яцика, спромоглася видати переклад англійською мовою «Історії України» М. Грушевського. Дуже гарно, але чи народні маси Заходу будуть ту книгу читати? Одиниці з наукового світу – так, але нам ідеться про масове поширення нашої літератури в перекладах. Пересічного читача захопить і зачарує белетристичний твір, де описані долі людей, йому близьких і подібних, їхні проблеми, трагедії, кохання, боротьба за хліб щоденний і за місце під сонцем. Такі книги в нас є, і ми мусимо їх дати світові у перекладах».

7 серпня 1985 р після тривалої хвороби померла дружина Ліза. Через два роки п. Богдан одружився з овдовою українкою Ганною з роду Софій. Друга дружина була для нього і соратником, і радником, і найкращим другом.

Б. Мельник на презентації перекладу книги «Лис Микита» у мистецькій галереї Торонто, 1977 р.

Роки, що прожив з Ганнусею, так він ласкаво її кликав, п. Богдан вважав найщасливішими роками свого життя. Та безжальна смерть забрала від нього його щастя. 9 жовтня 1993 року померла п. Ганнуса.

16 січня 1994 р. Б. Мельник писав з Торонто в листі до п. Надії Юрків – Грушко: «...Те, що прагнув доконати, зроблене, залишаю списані пережиття для тих, хто цим буде цікавитися. Боронив нашу правду перед чужинецькими фарисеями і своїми ботокудами».

П. Богдан Мельник прожив довге життя, наповнене любов'ю до рідної землі, до свого народу. В останні роки він з тривогою і надією спостерігав за змінами в незалежній Україні.

5 березня 2011 р. перестало битися серце великого українця, людини, яка часточку свого серця залишила тут, у нашому Жидачеві.

Марія Егрецька.

Джерела:

– Б. О. Мельник. *Рукопис мемуарного твору «Проти течії», Канада. (Bohdan Melnyk. *Against the Stream – A Life Story.* – Toronto. – 1989).*

– *Щоденники, листи та фотографії п. Надії Юрків Грушко.*

– *Електронна енциклопедія Вікіпедія: <https://uk.wikipedia.org/>*